

Værdiladede betingelsessætninger i argumenterende tv-debat

LAURA BANG LINDEGAARD OG LINE SANDST

I denne artikel undersøger vi betingelsessætninger i argumenterende interaktion. Betingelsessætninger indledes oftest med *hvis* og kan defineres som sætninger hvor der angives en tilstrækkelig betingelse for et givent forhold. Data består af transskriptioner af fire forskellige episoder af DR's *Debatten*, og undersøgelsen fokuserer dermed på polemisk, argumenterende debatinteraktion. Med afsæt i tidligere undersøgelser af betingelsessætninger i dansk undersøger vi både værtens og deltagerens brug af betingelsessætninger og positivt og negativt ladet betydning (valoritet) i disse sætninger. På denne vis undersøger vi hvordan samtaledeltagerne og værten bruger værdiladede betingelsessætninger som en retorisk ressource i den argumenterende kontekst. Undersøgelsen bidrager med viden om betingelsessætninger i genren 'argumenterende tv-debat' som er en kontekst hvor brugen af betingelsessætninger endnu ikke er undersøgt indgående i dansk.

EMNEORD: betingelsessætninger, argumentation, valorisering, affekt, tv-debatinteraktion

Argumenterende tv-debatinteraktion er blevet en væsentlig del af den offentlige, politiske debat, og i denne interaktion spiller værdiladede betingelsessætninger ofte en rolle. En sætning som *Naturen er vred, og vi narre os selv hvis vi tror vi kan narre naturen* fremsætter det forestillede scenarie *vi tror vi kan narre naturen*, men uden at udsigeren af ytringen behøver at hæfte for sætningens grad af realitet. Samtidig præsenteres forestillingen affektivt; *vred* og *narre* er negativt ladede ord, og sætningen fremsætter dermed det forestillede scenarie med ord der har potentiale til at ramme lytterne og moddebattørerne i følelserne – hvilket inviterer til at de som modtagere positionerer sig i forhold til det sagte.

Sætningen stammer fra DR's debatprogram *Debatten*. I denne artikel undersøger vi hvordan værten og debatdeltagerne i *Debatten* bruger

betingelsessætninger som del af deres argumentation for eller imod et synspunkt. Betingelsessætninger indledes ofte med *hvis* (Mikkelsen, 1975; Dahlerup m.fl. 1926: 904; Jensen 1999, 2005 og 2008) og kan defineres som sætninger hvor der angives en tilstrækkelig betingelse for et givent forhold. De er derfor todelte i en 'forsætning' (ledsætning) og en 'følgesætning' (oversætning). De danske termer antyder at forsætningen kommer før følgesætningen, men det er imidlertid ikke altid tilfældet (Jensen 2008: 27). Når værten Clement Kjersgaard fx siger *for 10 dage siden der sagde de konservative så at de også vil bakke op om ambitionen hvis vejen derhen ikke kommer til at koste Danmark vækst og arbejdspladser*, kommer forsætningen (ledsætningen der initieres med *hvis*) nemlig sidst mens følgesætningen altså står først (hvad den i øvrigt også gør i det førstnævnte eksempel).

Torben Juel Jensen har i flere studier undersøgt brugen af betingelsessætninger i genrerne *sociolingvistiske interviews* og *medarbejdersamtaler* og vist at betingelsessætninger er mere frekvente i sidstnævnte genre (Jensen 1999, 2005 og 2008). Således er der 2,23 *hvis*-konstruktioner pr. 1000 ord i de sociolingvistiske interview mens der er 4,19 konstruktioner pr. 1000 ord i medarbejdersamtaler (Jensen 2008: 176). Jensen mener at den højere frekvens af *hvis*-sætninger i medarbejdersamtalerne skyldes det forhold at man i højere grad diskuterer mulige fremtidige scenarier til medarbejdersamtaler (Jensen 2008: 242). Vores korpus består af fire udsendelser af *Debatten*, og her bruger værten og deltagerne 5,06 *hvis*-sætninger pr. 1000 ord med en variation fra 2,9 til 7,2 udsendelserne imellem. Sammenlignet med Jensens resultater er betingelsessætninger altså væsentligt mere frekvente i vores data. Når vi således finder så relativt mange *hvis*-sætninger i vores korpus, skyldes det måske at de fire udsendelser vi undersøger, alle har *klima* som emne, og at dette emne netop er karakteriseret ved at angå fremtiden. Man kan dermed antage at eftersom vi endnu ikke kender konsekvenserne af klimaforandringerne, er debatten rig på projektioner af mulige fremtidige scenarier.

Dertil er over halvdelen af betingelsessætningerne i vores data valøserede, dvs. de er positivt eller negativt ladede. Dette finder vi særlig interessant da det giver sætningerne en affektiv eller patosladet karakter der for så vidt står i modsætning til den mere logosorienterede

argumentationsstruktur betingelsessætningen i øvrigt har. Derfor er det primært sammenhængen mellem betingelsessætninger og valorisering som argumenterende ressource der er fokus i vores analyse. I det følgende ridser vi først problemfeltet op, dernæst præsenterer vi data og metode, og sidst følger analysen af betingelsessætninger og valorisering i argumenterende debatinteraktion.

1 TEORI

Betingelsessætninger er blevet undersøgt fra flere forskellige vinkler. I formallogikken fokuseres på følgerigtighed og sandhedsfunktionalitet (fx Forbes 1994: 20f, Bennett 2003, Edgington 2003), imens Chafe (1984) og Ford (1993) fra et informationsstrukturelt perspektiv peger på initiale *hvis*-ledsætningers potentiale som "vejvisere" der kan angive hvordan det næste i sætningen skal forstås. Fra et pragmatisk perspektiv kan man anskue betingelsessætninger som sproghandlinger der har den funktion at de skal fremkalde en bestemt perlokutionær effekt hos modtageren (Austin 1975). Evans (2005) mener at "The use of 'if' in any communicative context invites the listeners to engage in hypothetical thinking based upon the supposition of the antecedent statement" (Evans 2005: 109), og han viser hvordan sætningstypen kan anvendes til at overbevise eller modbevise (ibid.:108). Netop denne sidstnævnte forståelsesramme er væsentlig for vores undersøgelse da vi i vores data har observeret at debatdeltagerne bruger betingelsessætninger når de forsøger at overbevise hinanden og seerne om deres respektive synspunkter. Fra en kognitivt-funktionelt vinkel viser Fauconnier (1994, 1997) hvordan betingelsessætningerne opstiller et hypotetisk 'mentalt rum' som kan anvendes i argumentationen. Når en debatdeltager siger *hvis vi år for år bliver fattigere, så bliver det jo sværere*, opstilles det mentale rum *vi bliver fattigere* som det hypotetiske rum der er den tilstrækkelige betingelse for at følgesætningen *det bliver sværere* gælder. Således kræver sætningskonstruktionen at modtageren forholder sig til relationen

mellem for- og følgesætning, fx om der er kausalitet.¹ Selvom størstedelen af dagligsprogets betingelsessætninger ikke implicerer nogen tvingende logisk følgerigtighed, implicerer de gerne en *forestilling* om en rationel, logospræget relation mellem for- og følgesætning. Og dette er ofte tilstrækkeligt i den argumenterende kontekst.

I det følgende undersøger vi dels værtens, dels deltagernes brug af betingelsessætninger. Femø Nielsen (2001) har brugt Goffmans footing-begreb (Goffman 1981) til at vise hvordan interviewere skifter mellem at repræsentere forskellige synspunkter for at fremstå neutrale (Femø Nielsen 2001: 33). I denne interviewteknik skifter interviewerens 'fod' mellem egne og andres synspunkter, hvilket Goffman synliggør ved at skelne mellem tre forskellige afsenderroller. Den første rolle, *animator*, er den som udsiger ordene, anden rolle er *ophavspersonen* som har konstrueret det sproglige udtryk til lejligheden, og den tredje rolle er *hovedpersonen* som er den der har ansvaret for indholdet af det sagte (Goffman 1981: 144). Intervieweren skifter fx fod som en del af sin interviewteknik når han eller hun fremstår som *animator* for forskellige holdninger. Derved kan interviewerens fremstå som en objektiv gengiver af flere forskellige, mere eller mindre repræsentative synspunkter som interviewerens ikke selv kan drages til ansvar for. Som Femø Nielsen anfører, sker dette blandt andet ved at værten benytter betingelsessætninger til at fremlægge andres synspunkter som hypotetisk udgangspunkt for videre diskussion (Femø Nielsen 2001: 38).

---

1 Ifølge Jensen er den forudsigende, hypotetiske betingelsessætning den prototypiske betingelsessætning (Jensen 2008: 66). Med inspiration fra Sweetser (1990 og 1996) og Dancygier og Sweetser (2005) skelner Jensen mellem to forskellige typer indholdsbetingelsessætninger, nemlig hypotetiske betingelsessætninger og generaliserende betingelsessætninger, og derudover indeholder hans typologi epistemiske betingelsessætninger, talehandlingsbetingelsessætninger og metalingvistiske betingelsessætninger (Jensen 2008: 58). Fælles for typerne af *hvis*-konstruktioner er at der postuleres en relation mellem for- og følgesætning, men relationen imellem dem er forskellig. Såvel hypotetiske som generaliserende sætninger er karakteriseret ved en relation der angår kausalitet. Men hvor de hypotetiske betingelsessætninger angår en forudsigelse, angår generaliserede sætninger generelle forhold. Epistemiske betingelsessætninger postulerer en slutning mellem præmis og konklusion. Denne konstruktion kendes også fra den klassiske argumentationsteori, og dermed er det altså denne type betingelsessætninger der minder mest om den logiske implikation skitseret ovenfor. Dertil skelner Jensen mellem sproghandlingsbetingelsessætninger hvor relationen angår relevansen af sproghandlingen, og metalingvistiske betingelsessætninger der angår sproglig reference (Jensen 2008: 58).

Som nævnt er en stor andel af betingelsessætningerne i vores korpus valoriserede, og de fremsættes både af deltagerne og af værten.² Der opstår således en spænding mellem betingelsessætningens argumentlignende og logosprægede struktur og den patosprægede affektivitet der opstår i valorisering. Dette er særlig interessant i forbindelse med værtsrollen da værtens animator-rolle og footing-skifte ellers ofte forbindes med en vis neutralitet. I det følgende ser vi nærmere på forekomsten af betingelsessætninger, valorisering og den affektive relation til fremlagte holdninger og synspunkter. Men først præsenterer vi vores data og den anvendte metode.

2 DATA OG METODE

Vores data består af fire udsendelser om klimaforandringer fra DR's *Debatten*. For hver episode af *Debatten* bliver udsendelsens deltagere valgt ud fra en formodning om at de repræsenterer forskellige, konkurrerende synspunkter i forhold til det emne der debatteres. Værtens primære rolle er at bringe deltagerens synspunkter frem, og det er de enkelte deltagers primære opgave at repræsentere deres respektive synspunkter. Tv-debatprogrammerne har således karakter af 'argumenterende kontekst'. I det følgende præsenterer vi først de fire tv-debatprogrammer og de begreber fra konversationsanalysen (CA) som vi benytter i vores analyse. Dernæst præsenterer vi vores korpus af betingelsessætninger.

Debatten har en specifik struktur som deltagerne dels kender fra andre episoder af tv-programmet, dels er blevet oplyst om inden optagelserne til programmet. Dermed har alle involverede en fælles viden om programmets emne, deres egen og andres roller, og hvordan programmet kommer til at forløbe. Udover at deltagerne er valgt til programmet fordi de repræsenterer forskellige holdninger til det debatterede emne, er de også offentlige personer, fx politikere, erhvervsfolk, kulturpersoner og græsrodsrepræsentanter.

---

2 Clancy et al. (1997) og Akatsuka og Strauss (2000) har undersøgt kontrafaktiske betingelsessætninger og konkluderet at disse sætningstyper *altid* er valoriserede og tæt knyttet til talerens attitude til det forestillede udfald. Vores korpus indeholder i overvejende grad ikke-kontrafaktiske betingelsessætninger. Når vi i det følgende alligevel knytter valorisering og affekt sammen med ikke-kontrafaktiske betingelsessætninger, skal det ses i forlængelse af Jensens korpus hvor der ikke er væsentlig forskel på kontrafaktiske og ikke-kontrafaktiske betingelsessætninger, uanset om følgesætningerne er valoriserede eller neutrale (Jensen 2008: 162).

Det kan således antages at deltagerne ofte kender hinandens synspunkter forud for programmerne.

De fire udsendelser ”Grøn, grønnere, grønnest”, ”Farvel til flyveturen?”, ”Hvem løser klimakrisen?” og ”Klima - snak eller handling?” er blevet sendt i perioden mellem den 11. oktober 2018 og den 11. juni 2020. Vores data består af transskriptioner af disse fire tv-debatprogrammer. Ud over værten, Clement Kjersgaard, deltager 12-15 debattører i hvert program, og deltagersammensætningen består i alle programmer af personer der repræsenterer politiske holdninger fra højre til venstre, samt af centrale personer fra dansk erhvervsliv, klimaorganisationer eller klimaaktivister.

I analysen fokuserer vi på brugen af *hvis*-betingelsessætninger hos henholdsvis værten og deltagerne samt på hvordan betingelsessætningerne er valoriseret. Analysen består af to dele. I første del præsenterer vi resultatet af vores digitale søgning i transskriptionerne på ordet *hvis*. Gentagelser og selvreparatur (hvor taleren ’retter’ sig selv) er blevet frasorteret, ligesom vi har frasorteret ufuldstændige *hvis*-konstruktioner, som fx når en debattør bliver afbrudt af en anden debattør og betingelsessætningen ikke fuldføres. Dette har vi valgt at gøre da det er vanskeligt at afgøre en ufuldstændig sætnings valoritet. Analysen er udført i overensstemmelse med Jensen (1999, 2005, 2008), der kategoriserer *hvis*-sætninger efter følgesætningens (oversætningens) valoritet på baggrund af forekomsten af negativt, positivt eller neutralt ladede ord. Betingelsessætningerne er dernæst kategoriseret efter om konsekvenserne af det scenarie de opstiller, præsenteres som positivt, negativt eller neutralt i den kontekst ytringerne udtales i. Antallet og fordelingen af forekomster på hhv. vært og deltagere er samlet i tabel 1, der præsenteres i analyseafsnittet (afsnit 3).

I anden del af analysen går vi i dybden med udvalgte eksempler for at afdække hvordan valorisering og sekventialitet spiller sammen. Denne del af analysen er inspireret af etnometodologisk konversationsanalyse (CA). CA's grundpræmis er at samtaleture hverken er produceret i isolation eller er meningsfulde i isolation, men derimod er organiseret i sekventiel interaktion i såkaldte retro- og prospektive tursekvenser hvor (sprog)handlinger konstitueres som resultatet af løbende interaktionel forhandling. I denne forståelsesrammes ses valoritet på baggrund af den

forudgående projektion, dvs. hvad den forudgående interaktion 'lægger op til'. Den grundlæggende organisation er i 'turpar' som består af en første del (First Pair Part, FPP) og en anden del (Second Pair Part, SPP) (Schegloff 2007: 13f). En FPP kan fx være et spørgsmål, en forespørgsel eller en invitation, imens en SPP kan være et svar, en tilladelse eller en accept. Dermed hænger et turpar sammen ved at en given FPP projicerer ('lægger op til') produktionen af en bestemt SPP, mens den faktiske realisation af SPP'en kan være enten præfereret eller dispræfereret (Pomerantz 1984). Et præfereret svar er det svar man forventer (normativt anskuet), og det dispræfererede svar er et svar i modstrid hermed. Fx vil det præfererede svar til en hilsen være en hilsen-tilbage. Det betyder at selvom en hilsen ikke altid afstedkommer en hilsen-tilbage, så orienterer samtalepartnere sig mod en hilsen-tilbage som det normativt præfererede svar. Hvis den ikke kommer, bliver det behandlet som noget der kræver en form for forklaring.

Ved at inddrage CA i den følgende analyse kan vi opnå et mere dybdegående indblik i hvordan valorisering i betingelsessætninger ikke blot udfolder sig i følgesætningen, men også i den relation mellem for- og følgesætningen som bliver projiceret af den forudgående interaktion.

3 ANALYSE

I det følgende undersøger vi hvordan værten og deltagerne i *Debat-ten* anvender betingelsessætninger til at præsentere og forhandle mulige debatsynspunkter. Som nævnt medvirker deltagerne til at skabe en type debatinterview hvor en vært (her Clement Kjersgaard) modererer en emnespecifik diskussion blandt en gruppe deltagere. Tabel 1 viser forekomsten af *hvis*-konstruktioner fordelt efter valoritet og rolle i tv-debatprogrammet.

TABEL 1. FORDELINGEN AF *HVIS*-KONSTRUKTIONER FORDELT EFTER ROLLE I TV-DEBATPROGRAMMET OG VALORITET.

<p>Hvem løser klimakrisen?</p> <p>Positive:</p> <p> Vært: 1</p> <p> Deltagere: 10</p> <p>Negative:</p> <p> Vært: 16</p> <p> Deltagere: 16</p> <p>Neutrale:</p> <p> Vært: 12</p> <p> Deltagere: 6</p> <p><i>Hvis</i>-konstruktioner i alt: 61</p>	<p>Klima – snak eller handling?</p> <p>Positive:</p> <p> Vært: 3</p> <p> Deltagere: 13</p> <p>Negative:</p> <p> Vært: 14</p> <p> Deltagere: 24</p> <p>Neutrale:</p> <p> Vært: 11</p> <p> Deltagere: 8</p> <p><i>Hvis</i>-konstruktioner i alt: 73</p>
<p>Grøn, grønnere, grønnest</p> <p>Positive:</p> <p> Vært: 12</p> <p> Deltagere: 27</p> <p>Negative:</p> <p> Vært: 19</p> <p> Deltagere: 37</p> <p>Neutrale:</p> <p> Vært: 28</p> <p> Deltagere: 14</p> <p><i>Hvis</i>-konstruktioner i alt: 137</p>	<p>Farvel til flyveturen?</p> <p>Positive:</p> <p> Vært: 5</p> <p> Deltagere: 9</p> <p>Negative:</p> <p> Vært: 8</p> <p> Deltagere: 26</p> <p>Neutrale:</p> <p> Vært: 15</p> <p> Deltagere: 9</p> <p><i>Hvis</i>-konstruktioner i alt: 72</p>

Ud af de i alt 343 *hvis*-betingelsessætninger fremsagt af deltagerne og værten i de fire tv-debatprogrammer er 240 valoriserede og 103 neutrale. Fordelingen mellem valoriserede og neutrale sætninger er relativt jævnt fordelt hos værten med en fordeling på 78 valoriserede og 66 neutrale sætninger. Derimod ses en klar overvægt af valoriserede betingelsessætninger hos deltagerne med 162 forekomster over for 37 neutrale. Det er således deltagerne der anvender flest valoriserede sætninger og dermed står for hovedparten af den mere patosprægede affektivitet der kan stå i modsætning til betingelsessætningens i øvrigt argumentlignende og logosprægede struktur. Imidlertid ses der også en betydelig andel valoriserede sætninger hos værten – hvilket umiddelbart står i modsætning til en forventning om at værten bør optræde neutralt.

En nærmere inspicering af data viste at værten gør brug af en relativt frekvent spørgeteknik med flere sideordnede forsætninger til samme følgesætning, se fx (1).

- (1) *pernille vermund det er ikke det eneste det eneste ipcc siger det videnskaben siger det er vi har et vindue nu hvis det her ikke skal blive værre hvis det ikke skal accelerere hvis ikke det skal få konsekvenser vi ikke kan overskue så skal vi handle af hensyn til dem der lever (vores understregninger).*

Selvom der i eksempler som (1) kun er én følgesætning, har vi valgt at optælle forekomsten af forsætninger. Det skyldes at forsætningerne til samme følgesætning kan udtrykke forskellige valoriteter. Dermed tæller uddraget i (1) som tre *hvis*-betingelsessætninger i tabellen. Det gør os i stand til at kategorisere sætningerne efter valorisering i konstruktioner som (2):

- (2) *men hvis du vil have folk til at ofre dele af deres levestandard hvis du vil have dem til at sige vi skal investere så massivt i det her som der i hvert fald er nogen der mener at vi skal [...] (vores understregninger).*

I dette tilfælde kategoriserer vi den første forsætning som negativ ('ofre levestandard') og den anden forsætning som neutral ('investering'). Der-

med introducerer liste-*hvis*'erne en kompleksitet hvor sideordningen af flere præmisser (forsætninger) gør det sværere at holde styr på hvilken relation mellem for- og følgesætning man som modtager først og fremmest skal forholde sig til. Endvidere kræver det meget ekspliciteringsarbejde og metatale af debatdeltagerne når de svarer hvis de vil afvise en eller flere af de præmisser der opstilles som forsætninger for deres argumentation.

Denne kompleksitet gjorde at vi ønskede at dykke dybere ned og undersøge hvad sekventialiteten betyder for hvad der konstitueres som positivt, negativt og neutralt. I det følgende fokuserer vi derfor på udvalgte eksempler fra tv-debatten *Grøn, grønnere, grønnest* der er den udsendelse der indeholder flest betingelsessætninger. Vi fokuserer på sekventialiteten i interaktionen for at undersøge valoritet som et sekventielt distribueret fænomen, altså som et fænomen der hænger sammen med hvordan deltagerne i øvrigt positionerer sig i forhold til hinanden. Analysen falder i to dele hvor vi først undersøger udvalgte eksempler knyttet til værten, dernæst udvalgte eksempler knyttet til deltagerne.

3.1 Værten

Vi analyserer først tre eksempler knyttet til værten som kan siges at være repræsentative for variationen i datamaterialet. Første eksempel eksemplificerer en type betingelsessætning der ikke knytter sig til debatten som sådan, men til handlingsregulering i tv-studiet. Det er en neutralt valoriseret betingelsessætning der udfører en sproghandling. Det andet og tredje eksempel viser den meget karakteristiske anvendelse af betingelsessætninger til at styre debatten ved at bruge negativ og positiv valorisering. I alle tre eksempler indgår betingelsessætningen i et FPP. Det afspejler det forhold at denne type debatinteraktion er karakteriseret ved at værten stiller spørgsmålene (gennem forskellige typer af spørgsmåls-FPP), og deltagerne efterfølgende besvarer dem (gennem forskellige typer af svar-SPP).

Eksempel 1:

I det første neutrale eksempel bruger Kjersgaard en betingelsessætning til at bede deltagerne om at flytte sig så der bliver plads til de næste deltagere i programmet.

Kjer: Clement Kjersgaard, vært

1. Kjer: alright hvis i rykker et par pladser
2.   (.) ((deltagerne rykker sig))
3.   her kommer mai villadsen esther o:::g nogle
4.   andre gæster (.) ind til os

Da linje 1 indleder en ny sekvens, kan forsætningen i linje 1 ikke siges at være projiceret af noget i den umiddelbart forudgående tekstuelle kontekst. Derimod fungerer forsætningen som et genkendeligt struktureringsprincip fordi *Debatten*-episoderne altid er opbygget efter den samme struktur hvor de debatdeltagere der er kommet ind tidligere i programmet, bliver bedt om at flytte sig efterhånden som der bliver kaldt nye debatdeltagere ind. Betingelsessætningens følgesætning er ikke verbalt realiseret, men deltagerne flytter sig (linje 2) hvilket kunne tyde på at konstruktionen er så konventionaliseret at det slet ikke er nødvendig at realisere følgesætningen. I linje 3 starter Kjersgaard en ny sekvens (en præsentationssekvens), og derved kan han siges at behandle sekvensen i linje 1 og 2 som afsluttet på passende vis.

Den sekventielle analyse understøtter den klassificering som eksemplet vurderes at have i optællingen af forekomster i data. Da følgesætningen jo ikke er verbalt realiseret, kan vi ikke udpege relevante enkeltord for at vurdere valoriseringen. Men for så vidt som følgesætningen bliver realiseret i den ikke-sproglige kontekst, bliver det gjort uden at nogen udtrykker nogen værdiladede holdninger til denne faste struktur. Dermed anskuer vi eksemplet som en neutral betingelsessætning.

Eksempel 2:

Dette eksempel på negativ valorisering stammer fra episodens begyndelse. I linje 1 og 2 bruger Kjersgaard betingelsessætningen *hvis planen skal holde, så er der noget der ligner ti år til at nå en 70 procents reduktion*.

Kjer: Clement Kjersgaard, vært

Gjer: Mickey Gjerris, bioetiker, Københavns Universitet

1. Kjer: mickey hvis planen skal holde så er der noget der
2. ligner TI år til at nå en 70 procents
reduktion
3. tro:r du vi når det?
4. Gjer: .tk nej
5. Kjer: hvorfor ikk

Forud for denne interaktion har Kjersgaard dels præsenteret det overordnede emne 'truslen mod det klima vi kender, er endnu større end hidtil antaget', dels præsenteret nogle af deltagerne, dels præsenteret programmet med dets faste slogan 'dette er programmet der samler danskerne om det der deler os'. Derefter zoomer introen ind på aftenens første delemne, nemlig regeringens ambition om at sænke CO₂-udslippet med 70 procent inden 2030. Først opsummerer Kjersgaard baggrunden ved at nævne at Alternativet, Enhedslisten, SF og De Radikale under valgkampen præsenterede Socialdemokratiet for dette krav, og der er klip til en optagelse med Enhedslistens Pernille Skipper der siger: "Det kræver reduktionsmål på 70 procent i 2030". Dernæst siger Kjersgaard: "Og det lykkedes de fire partier at komme igennem med kravet; ønsket om de 70 procents reduktion blev skrevet ind i det såkaldte forståelsespapir" inden der bliver klippet tilbage til studiet og til Kjersgaards studie-tale i linje 1.

På den baggrund fremstår forsætningen *hvis planen skal holde* som en præmis formuleret af Kjersgaard selv. *Planen* henviser til *det såkaldte forståelsespapir*, men spørgsmålet om dens holdbarhed er formuleret af Kjersgaard selv, ligesom slutningen *så er der noget der ligner ti år til at nå en 70 procents reduktion*. I første del af analysen tolkede vi det som neutralt at 'nå noget inden for en tiårig ramme'. Men hvis vi kigger

nærmere på fremsigelsen af ytringen, bemærker vi at det enfatiske tryk på *ti* understøtter den fortolkning at det er kort tid til at opnå reduktionen. Dermed impliceres argumentet 'hvis vi ikke når det, så holder planen ikke' hvilket vi tolker som negativ valorisering – fordi det almindeligvis betragtes som bedst at holde planer. Man kan dermed sige at Kjersgaard bruger potentialet i betingelsessætningen til at generere *affektiv* debat. Bemærk også at hvor al snak om fremtiden for så vidt er hypotetisk, fremhæver betingelsessætningen det hypotetiske scenarie via den leksikalske betydning der ligger i *hvis* i modsætning til hvad fx en deklarativ ('planen holder') ville gøre.

Eksempel 3:

Vores sidste vært-eksempel udmærker sig ved at være et liste-*hvis*. Kjersgaard oplister en række *hvis*'er og en række *så*'er i linjerne 1-9 der hænger sammen med fire forsætninger (*hvis i selv vil gå foran hvis du er klar til at være vegetar veganer hvad du er hvis du er det hvis du er klar til at lade være med at flyve hvis du er klar til at sige farvel til det hele*), og fire følgesætninger (*så kommer det til at ske af sig selv så vil forbrugerne efterspørge det så vil markedet levere det og så får vi løsningerne helt automatisk*). I opmærkningen har vi noteret de to første forsætninger som positive, den tredje som neutral og den sidste som negativ.

Kjer: Clement Kjersgaard, vært

Kjel: Esther Kjeldahl, Den grønne studenterbevægelse

1. Kjer: hvis i selv vil (.) kjeldahl hvis i selv
2. vil gå foran hvis du er klar til å å være
3. vegetar veganer hvad du er hvis d- hvis du er
4. det (.) hvis du er klar til å lade være med å
5. flyve hvis du er klar til å sige farvel til det
6. hele (.) så kommer det til at ske af sig selv
7. (.) så vil forbrugerne efterspørge det (.) så
8. vil markedet levere det å så får vi løsningerne
9. helt automatisk
10. Kjel: jamen det er jo en historie ((fortsættes))

Kjersgaard behandler de fire dele af forsætningen som allerede fremførte opfattelser af virkeligheden. Imidlertid har Kjeldahl tidligere blot sagt to ud af de fire ting: Hun har sagt ”for det første det føles ikke særlig godt i maven at være vegetar og lade være med at flyve når vi bliver ved med at investere i olie og bliver ved med at hive olie op af Nordsøen”, og hun har argumenteret for indførelsen af klimaafgift, indførelsen af en EU-model og bonusser til klimavenlige initiativer syv taleture forinden. Dermed har Kjersgaard nok hjemmel for to af liste-forsætningens propositioner, men ikke til ”hvis du er klar til at sige farvel til det hele” (linje 5-6).

Følgesætningerne synes her at være positivt valoriseret. Det vil næppe være en kontroversiel fortolkning at forstå følgesætningernes samlede indhold omtrentligt som propositionen *klimaproblemerne løser sig (af sig selv)*, og det er nok en mulighed de fleste ville finde attraktiv. Imidlertid følger dette positive forhold af betingelsen *hvis du er klar til at sige farvel til det hele*, og det er jo ikke noget Kjeldahl har sagt. Endvidere er det negativt valoriseret at ’sige farvel til det hele’, og dermed bliver Kjeldahls ’løsning’ i Kjersgaards gengivelse gjort mindre attraktiv end hun selv tidligere har givet udtryk for.

Eksemplet ligner et af de eksempler vi nævnte i analysens første del: *men hvis du vil have folk til at ofre dele af deres levestandard, hvis du vil have dem til at sige vi skal investere så massivt i det her som der i hvert fald er nogen der mener vi skal*. Denne betingelsessætning er en del af et FPP som Kjersgaard henvender til Ida Auken. Imidlertid har Auken ikke tidligere talt om at ’ofre dele af levestandarden’, men derimod fem taleture forinden sagt at hvis alle var indstillede på at nå den 70 procents reduktion, *så bliver det faktisk ikke noget der nødvendigvis behøver at gøre livet ringere her*. Gennem negativ valorisering tillægger Kjersgaard Auken en holdning der implicerer en forringelse af levestandarden selv om det ikke var det Auken tidligere sagde. Gennem betingelsessætningerne og listeformatet kan Kjersgaard altså tillægge debatdeltagerne værdiladede holdninger de ikke har udtrykt, og dermed kan Kjersgaard vanskeligt kaldes neutral: På den ene side ligner Kjersgaard en neutral vært fordi han fremlægger noget *som om* han blot er animator, men på den anden side ændrer han valoriteten i det han fremsiger som animator, dvs. han ændrer valoriteten i det han citerer. Den generelle spæn-

ding mellem betingelsessætningens argumentlignende og logosprægede struktur og den patosprægede valorisering er således særlig interessant her hvor den ydermere påvirker værtens footing-skifte og hans fremtræden som (knap så) neutral animator.

3.2 Deltagerne

Debatdeltagernes brug af betingelsessætninger indgår overvejende som dele af de SPP'er de producerer som svar på værtens spørgsmål. I det følgende analyserer vi to eksempler, eksemplerne 4 og 5, som følger umiddelbart efter hinanden i udsendelsen. I eksempel 5 spørger værten således den næste deltager om hun er enig i det den første deltager lige har sagt i eksempel 4. I vores indledende analytiske opmærkning har vi noteret begge eksempler som negativt valoriserede.

Eksempel 4:

I eksemplet bruger Kjeldahl en hypotetisk betingelsessætning til at opsummere sit svar på Kjersgaards indledende spørgsmål: *hvis ikke den er i orden, så er der ikke rigtigt så meget liv og civilisation tilbage* (linjerne 12-14). Dette eksempel mener vi er illustrativt for hvordan valorisering ofte hænger sammen med hvad der er projiceret tidligere i sekvensen.

Kjer: Clement Kjersgaard, vært

Kjel: Esther Kjeldahl, Den grønne studenterbevægelse

1. Kjer: esther kjeldahl (.) du har i virkeligheden
2.   deltaget i denne her debat i mange år du har
3.   osse oplevet hvordan den har forandret sig over
4.   det sidste halvandet år hvorfor er klimaspørgsmålet
5.   ikke bare (.) vigtigt men det vigtigste overhovedet
6.   hvorfor mener du å andre omkring dig at det her det
7.   skal være (.) emne ét altid hver dag hele tiden
8.   (.)
9. Kjel: jamen de:t fordi alle andre problemer i verden
10.   kan ikk løses hvis ikk vi løser klimakrisen (.)
11.   altså klimakrisen det lissom rammen(.) for liv
12.   (.) det rammen for liv på hele planeten (.) å hvis

13.   ikk den er i orden jamen så: altså (.) så er der
14.   ikk rigtig så meget (.) liv å civilisation tilbage

Kjersgaards FPP er bygget op om en form for "extreme case formulation" (Pomerantz 1986), dvs. som et spidsvinklet spørgsmål der projicerer en form for forsvar i SPP. Spidsvinklingen kommer til udtryk gennem superlativen 'det vigtigste' i linje 5 og listeopbygningen 'emne ét altid hver dag hele tiden' i linje 7. Derudover slutter turen med et direkte *hvorfor*-spørgsmål i linjerne 6-7. I linje 9 begynder Kjeldahl sin SPP i et typisk forsvarsformat med tegn på dispræference: Hun tøver i linje 8 og siger 'jamen' i linje 9. Resten af turen formulerer hun i et format der matcher den ekstreme formulering i FPP, og turen ender med den negativt valoriserede betingelsessætning *hvis ikke den er i orden, så er der ikke rigtigt så meget liv og civilisation tilbage*.

Denne valorisering er projiceret allerede i FPP fordi Kjersgaards extreme case-formulering, forpligter Kjeldahl på en tilsvarende stærk formulering i sit svar. I Kjeldahls svar er det ikke helt klart hvad forsættningens pronomen 'den' refererer til, men vi tolker det som at det refererer til *rammen for liv på hele planeten*. Dermed bliver hendes svar til et svar om at klimaspørgsmålet er vigtigt fordi 'livsrammen' er vigtig, og det er dette svar der foranlediger den stærkt valoriserede følgesætning om at der ikke vil være meget liv og civilisation tilbage.

Eksempel 5:

Eksempel 5 følger umiddelbart efter eksempel 4, så når Kjersgaard i linje 1 spørger Anni Grimm, *er det forkert* henviser pronomenet *det* til det Kjeldahl lige har sagt i eksempel 4. Fra linje 4 til 10 bruger Grimm en metalingvistisk betingelsessætning til at omdefinere Kjersgaards spørgsmål.

Kjer: Clement Kjersgaard, vært

Grimm: Anni Grimm, Dansk Folkeparti

1. Kjer: anni grimm er det forkert
2.   (2,5)
3. Grimm: jeg- jeg-a- jeg har jeg har egentlig
4.   mest lyst til å sige hvis jeg skulle illustrere

5.   (.) hvor samfundsdebatten egentlig er havnet i øjeblikket (.)
6.   .hhh ø:h så kunne man følge mindretalstyranniet å sige (.)
7.   å sige at ø:::h (.) jeg føler mig krænketjeg føler mig
8.   aldersdiskrimineret over jeg ikke har muligheden
9.   for at stå å græde på øh fn's talerstol(.).hhh
10.   øh å øh

Pronomenet *det* i linje 1 tolker vi som sagt som en anafor til det synspunkt Kjeldahl netop har fremlagt. Derudover er Kjersgaards FPP formuleret som et ja/nej-interrogativ som i de fleste sekvenstyper ville projicere et 'nej' som det korte, typekonforme og præfererede svar. I denne debatkontekst forventer vi imidlertid snarere at Grimm går imod og demonstrerer uenighed, og det gør hun da også. Selvom uenighed er forventeligt, behandler Grimm stadig sit eget svar som dispræfereret. Det kan vi se på den lange pause på 2,5 sekunder og på selvreparaturen ('jeg- jeg-a- jeg') inden hun påbegynder betingelsessætningen i linje 4. Grimm bruger betingelsessætningen til at 'reformulere' hvad hun er blevet spurgt om. Når Grimm siger 'samfundsdebatten' i bestemt form i linje 5, er det formentligt en anafor der rækker tilbage til Kjersgaards oprindelige spørgsmål til Kjeldahl hvor han nævner 'denne her debat' (i eksempel 4).

I stedet for at svare på Kjersgaards spørgsmål om hvorvidt Kjeldahl har ret, sætter Grimm altså konteksten for et svar på et andet spørgsmål, nemlig spørgsmålet om hvor samfundsdebatten er havnet. Forsætningen er neutralt valoriseret, men følgesætningen indeholder en mængde ord som vi betragter som negativt ladede, fx 'mindretalstyranni', 'krænket' og 'aldersdiskrimineret', og derfor er sætningen kategoriseret som negativt valoriseret. Her i den sekventielle analyse kan vi endvidere se hvordan denne negative valorisering hænger sammen med at betingelsessætningen indgår i et dispræfereret svar. Værdiladningen indgår dermed i forhandlingen af emnet: Kjersgaard har stillet Grimm et spørgsmål hun ikke har lyst til at besvare, og Grimm bruger så den eksplicit negative værdiladning i sit svar til at markere vigtigheden af det spørgsmål hun i stedet vælger at besvare, nemlig spørgsmålet om samfundsdebatten. Spændingen mellem den logosprægede betingelsessætningsstruktur og den affektive værdiladning bliver således brugt til at legitimere emneskiftet.

4 KONKLUSION

I denne artikel har vi undersøgt brugen af betingelsessætninger i argumenterende tv-debatinteraktion med udgangspunkt i fire episoder af DR's *Debatten*. Med afsæt i Jensens (1999, 2005 og 2008) arbejde med betingelsessætninger i dansk sprog kunne vi notere at betingelsessætninger er mere frekvente i vores data af 'argumenterende genre' sammenlignet med de genrer som Jensen undersøger, nemlig sociolingvistiske interviews og medarbejdersamtaler. En mulig delvis forklaring på hvorfor betingelsessætningerne er særligt højfrekvente i argumenterende debatinteraktion, kan være deres potentiale til at fremstille sandsynlige scenarier og 'lege med virkeligheden'. Debatdeltagerne kan bruge betingelsessætninger til at fremsætte (u)mulige scenarier uden at de behøver at redegøre for præcist hvor (u)muligt det foreslåede er; når en debatdeltager siger *hvis vi år for år bliver fattigere, så bliver det jo sværere*, hæfter hun ikke for at angive hvor sandsynligt det er at vi år for år bliver fattigere; hun kan uden videre bruge det til at præsentere en mulighed. Som vi har set, kunne det virke som om den affektive positionering er vigtigere end afdækningen af mulighedens præcise relation til virkeligheden.

Med afsæt i den indledende afdækning og opmærkning af andelen af valoriserede og neutrale betingelsessætninger hos vært og deltager i debatprogrammerne gav den sekventielle analyse et mere dybdegående indblik i hvordan valorisering hænger sammen med den fortløbende interaktion. I vores konversationsanalyse så vi hvordan valorisering hænger sammen med hvad der er projiceret tidligere i sekvensen, og det blev klart at de valoriserede betingelsessætninger deltagerne bruger i deres svar, ofte er resultatet af en valorisering værten har projiceret allerede i sit spørgsmål.

Vi mener at den høje andel af valoriserede betingelsessætninger i vores undersøgelse peger på et interessant fænomen i samtidens debatkultur. Som vi har vist, medfører valoriseringen at der opstår en spænding mellem på den ene side betingelsessætningens argumentlignende og logosprægede struktur og på den anden side den patosprægede affektivitet. Selvom fænomenet er mere udbredt blandt deltagerne, er der altså også en betydelig andel hos værten hvilket i nogen grad står i mod-

sætning til en forventning om at værten burde optræde neutralt. I de episoder af *Debatten* vi har undersøgt, synes det altså at være vigtigere for værten at generere affektiv positionering end at moderere en mere traditionel debat – hvor det bedre argument afgøres gennem dets ”ejendommelige tvangløse tvang” (Habermas 2001: 166). Da vores undersøgelse imidlertid er et casestudie, kan vi ikke konkludere om det er et generelt billede for den argumenterende genre, om det knytter sig til klimaemnet eller lige nøjagtigt til *Debatten*. Dette ville kunne undersøges nærmere i fremtidige studier af den argumentende genre på et større korpus fordelt på forskellige debatprogrammer og -emner.

Transskriptionskonventioner

Vi følger standardkonventionerne inden for konversationsanalyse og bruger et system inspireret af Jefferson (se fx Jefferson 1996):

[	overlappende tale
=	ingen naturlig pause mellem ture
(.)	mikropause
(2.1)	pauselængde i sekunder
:	lydforlængelse
.h	indånding
ekstra	tryk
eksTRA	højere/kraftigere
par-	afbrudt udtale
((latter))	kommentarer
()	ikke-hørbart
(måske)	usikker transskription

Laura Bang Lindegaard, lektor

Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet

laura@hum.aau.dk

Line Sandst, adjunkt

Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet

sandst@hum.aau.dk

LITTERATUR

- Akatsuka, N.M. & S. Strauss. 2000. Counterfactual reasoning and desirability. E. Couper-Kuhlen. & B. Kortmann (red.), *Cause - Condition - Concession - Contrast*. 206-234. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Austin, J.L. 1975. *How to do things with words*. Harvard: Harvard University Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780198245537.001.0001.
- Bennett, J. 2003. *A philosophical guide to conditionals*. Oxford: Oxford University Press. DOI: 10.1093/0199258872.001.0001.
- Clancy, P.M., N.M. Akatsuka & S. Strauss. 1997. Deontic modality and conditionality in discourse: A cross-linguistic study of adult speech to young children. Kamio, A. (red.), *Directions in functional linguistics*, 19-58. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/slcs.36.05cla.
- Dahlerup, V., A. Duekilde & S. Eegholm-Pedersen (red.). 1975-1977. *Ordbog over det danske sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
- Dancygier, B. 1998. *Conditionals and prediction: Time, knowledge and causation in conditional constructions*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511486463.
- Dancygier, B. & E. Sweetser. 2000. Constructions with *if*, *since*, and *because*: Causality, epistemic stance, and clause order. E. Couper-Kuhlen & B. Kortmann (red.), *Cause - Condition - Concession - Contrast*. 111-142. Berlin: Mouton de Gruyter. DOI: 10.1017/CBO9780511486463.
- Edgington, D. 2003. What if? Questions about conditionals. *Mind and Language* 18. 380-401 DOI: 10.1111/1468-0017.00233.
- Evans, J.St.B.T. 2005. The social and communicative function of conditional statements. *Mind & Society* 4: 97-113 DOI: 10.1007/s11299-005-0003-x
- Fauconnier, G. 1994. *Mental spaces*. Cambridge: Cambridge University Press
- Fauconnier, G. 1997. *Mappings in thought and language*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9781139174220.
- Fillmore, C.J. 1990. Epistemic stance and grammatical form in English conditional sentences. *Papers from the twenty-sixth regional meeting of the Chicago Linguistic Society*. 137-162.
- Forbes, G. 1994. *Modern logic. A text in elementary symbolic logic*. Oxford: Oxford University Press
- Ford, C.E. 1993. *Grammar in interaction. Adverbial clauses in American English conversations*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511554278.

- Gabrielatos, C. 2010. *A corpus-based examination of English if-conditionals through the lens of modality: Nature and types*. Ph.d.-afhandling. Lancaster University
- Gabrielatos, C. 2021. If-conditionals: corpus-based classification and frequency distribution. *Icame journal* (45). Postprint 22. marts 2021
- Goffman, E. 1981. *Forms of talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Habermas, J. 2001. Forberedende bemærkninger til en teori om den kommunikative kompetens. C. Henriksen (red.), *Can you reach the salt? Pragmatikkens klassiske tekster*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. DOI: 10.7146/nfg.v1i1.24079.
- Jefferson, G. 1996. A case of transcriptional stereotyping. *Journal of Pragmatics* 26. 159-170. DOI: 10.1016/0378-2166(96)00010-0.
- Jensen, T.J. 1999. *Hvis man kan sige det på den måde*. Specialeafhandling. Københavns Universitet.
- Jensen, T.J. 2008. *Betingelse, generalisering og realitet: Hvis-konstruktioner i dansk talesprog*. København: Hans Reitzels Forlag
- Jensen, T.J. 2005. *Irrealitetsmarkører i dansk talesprog: En korpuslingvistisk undersøgelse af hvis-konstruktioner og modalverber i medarbejdersamtaler og sociolingvistiske interview*. Ph.d.-afhandling. Københavns Universitet.
- Mikkelsen, K. 1975. *Dansk Ordføjningslære*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Nielsen, M.F. 2001. *Replik til journalistikken - mikroanalyse af medieinterviewet*. København: Akademisk Forlag.
- Pomerantz, A. 1984. Agreeing and disagreeing with assessments: Some features of preferred/dispreferred turn shapes. J.M. Atkinson & J. Heritage (red.), *Structures of social action: Studies in Conversation Analysis*, 57-101. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511665868.008.
- Pomerantz, A. 1986. Extreme case formulations: A way of legitimizing claims. *Human Studies* 9. 219-229. DOI: 10.1007/BF00148128.
- Schegloff, E.A. 2007. *Sequence organisation in interaction: A primer in conversation analysis*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511791208.

